

ПОНЯТТЯ МАЛОЗНАЧНОГО ДІЯННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

THE CONCEPT OF INSIGNIFICANT ACT IN THE CONTEXT OF INTRODUCTION OF CRIMINAL MISDEMEANORS

Маломуж С.І.,

здобувач кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»

В статті аналізується поняття малозначності діяння у світлі реформування кримінального законодавства України. Автором обґрунтовується визначення поняття малозначності діяння в теорії кримінального права як оціночної категорії. При подальшому реформуванні вказаного поняття пропонується відмовитись від вказаного поняття або удосконалити практику його застосування.

Ключові слова: малозначність діяння, злочин, кримінальний проступок, кримінальне правопорушення, удосконалення.

В статье анализируется понятие малозначительности деяния в аспекте реформирования уголовного законодательства Украины. Автором обосновывается определение понятия малозначительности деяния в теории уголовного права как оценочной категории. В случае дальнейшего реформирования указанного понятия предлагается отказаться от указанного понятия или усовершенствовать практику его применения.

Ключевые слова: малозначительность деяния, преступление, уголовный проступок, уголовное правонарушение, усовершенствования.

The concept of insignificance of the act in the light of reforming of criminal legislation of Ukraine is analyzed in this article. The author explains the definition insignificance act in the theory of criminal law as a valuation category. In the case of further reforming of the mentioned concept is offered to give up this concept or improve the practice of its usage.

Key words: insignificance of the act, offense, misdemeanors, criminal misdemeanors, improvement.

Постановка проблеми. У теорії кримінального права, після прийняття Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 [1, с. 20–28] активно обговорюється питання про реформування злочинів у кримінальні правопорушення. Пропонується трансформувати поняття злочину в кримінальні правопорушення, а кримінальні правопорушення поділити на кримінальні проступки та злочини. При цьому запропоновано декілька проектів законів щодо класифікації кримінальних правопорушень та злочинів на види. У проекті Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» від 03.03.2012 за № 10146 (далі – проект № 10146) [2] запропоновано визначення малозначного діяння в ч. 5 ст. 11 вказаного проекту. У проекті Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків» від 28.02.2012 за № 10126 (далі – проект № 10126) [3] положення ч. 2 ст. 11 КК України пропонувалось зберегти в редакції діючого кримінального закону.

Проект № 10126 було відхилено, а проект № 10146 – направлено на доопрацювання, проте питання визначення поняття малозначного діяння, а також його значення при реформуванні злочину в кримінальне правопорушення залишилися не визначеним. Вищевказане обумовлює актуальність дослідження поняття малозначного діяння, а також з'ясування його значення для кримінального правопорушення.

Стан дослідження. Питання малозначного діяння у своїх роботах досліджували такі вчені, як:

М.Й. Коржанський, Л.М. Кривоченко, П.С. Матишевський, Н.А. Мірошніченко [4, с. 549–553], А.О. Пінаєв, Севастьянова [5, с. 19], І.К. Туркевич, М.І. Хавронюк та інші вчені. При цьому поняття малозначності діяння названими вченими було розкрито не повною мірою, без врахування особливостей розвитку кримінального законодавства на сучасному етапі його реформування.

Вважаємо, що поняття малозначності діяння у зв'язку з запровадженням кримінального правопорушення має бути переглянута. У випадку залишення вказаного поняття вважаємо, що мають бути вироблені певні правила його застосування, які б відмежовували його від інших суміжних понять більш чітко. Також можливою є відмова від вказаного поняття, у зв'язку з запровадженням більш детального поділу кримінальних правопорушень на види, що може призвести до відсутності доцільності збереження цього поняття. Один із вказаних напрямків реформування поняття малозначного діяння має бути обрано на підставі комплексного аналізу цього поняття, його ознак. Саме тому метою статті є дослідження напрямків подальшого удосконалення поняття малозначного діяння.

Виклад основного матеріалу. За діючим Кримінальним кодексом України (далі – КК України) не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого цим Кодексом, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не загрожує і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі [6].

Т.Є. Севастьянова розкриває зміст поняття малозначності через загальну вказівку на суспільну небезпеку як на об'єктивну властивість будь-якого злочинного діяння, конкретизація якого досягається шляхом опису різноманітних об'єктивних ознак злочину в диспозиціях норм Особливої частини КК України [5, с. 72], при цьому вона визначає поняття малозначності діяння через кількісні та якісні характеристики об'єктивних та суб'єктивних ознак, що містять склад злочину, але не мають суспільної небезпеки діяння [5, с. 13].

Н.А. Мірошниченко обґрунтовано зазначає, що малозначність діяння є підставою для невизнання діяння злочином, а у зв'язку з реформуванням кримінального та кримінально-процесуального законодавства залишати вказане поняття в новому Кримінальному кодексі України навряд чи є доцільним. Вона справедливо вказує, що у випадку, якщо діяння не є злочином, воно є іншим видом правопорушення [4, с. 550]. І дійсно, якщо дослідити підстави припинення кримінальних проваджень, то згідно з положенням т. 284 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) існують такі підстави закриття кримінальних проваджень, що стосуються досліджуваного питання як відсутність у діянні події або відсутність у діянні складу кримінального правопорушення [7]. Тобто така підстава, як закриття кримінального провадження, у зв'язку з малозначністю діяння є відсутньою. Вважається, що у випадках посилення органами досудового слідства на положення ч. 2 ст. 11 КК України встановлюється саме відсутність складу кримінального правопорушення, навіть, у тих випадках, коли діяння є малозначним, та наявні всі ознаки діяння, передбаченого положеннями Особливої частини КК України, оскільки інші підстави закриття кримінального провадження при малозначності діяння відсутні.

Із кримінально-правового аспекту поняття «малозначність діяння» згідно з визначення наведеного у ч. 2 ст. 11 КК України [6] свідчить про формальну наявність ознак будь-якого діяння, передбаченого положеннями КК України проте через малозначність вказане діяння не є суспільно небезпечним. Вважається, що у вказаному визначенні існує певна суперечність, яка полягає в тому, що будь-яке діяння, передбачене положеннями статті Особливої частини КК України є суспільно небезпечним, оскільки така ознака злочину як «суспільна небезпека», передбачена ч. 1 ст. 11 КК України, властива всім злочинам, відповідальність за які встановлена в кримінальному законі. Вважається, що відсутність суспільної небезпеки свідчить про відсутність ознак кримінального правопорушення та можливу наявність складу іншого правопорушення. Вищевикладене свідчить про відсутність доцільності в збереженні поняття малозначності діяння, оскільки вказане поняття може бути замінено поняттям «відсутність складу кримінального правопорушення».

У випадку відмови від поняття «малозначного діяння», при закритті кримінального провадження органи досудового слідства мають встановлюва-

ти відсутність складу кримінального правопорушення.

Стосовно ж другого можливого напрямку реформування поняття малозначності діяння, то доводами його обрання можуть бути необхідність у застосуванні досліджуваного поняття щодо формальних конструкцій складів кримінальних правопорушень. Вказана необхідність пояснюється тим, що склади злочинів, в яких наявність наслідку не є обов'язковою для визначення злочину закінченим, встановити суспільну небезпеку діяння достатньо складно. У зв'язку з цим, відмова від поняття малозначності діяння може призвести до випадків невинуватого притягнення до кримінальної відповідальності, коли діяння буде містити всі ознаки передбачені відповідною статтею Особливої частини КК України, проте не створюватиме реальної небезпеки заподіяння шкоди тому чи іншому об'єкту кримінально-правової охорони (наприклад, притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 263 «Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами» КК України за зберігання декількох патронів тощо).

Загально визначеними є три визначення поняття злочину: формальне, матеріальне та формально-матеріальне. Формальне визначення відображає юридичну природу, юридичні ознаки злочину: злочином є таке діяння, що визнається законом як кримінально каране (злочинно те, що карано або злочинно те, що передбачено кримінальним законом) [8, с. 73].

У зв'язку з цим вважається, що відмова від поняття «малозначності діяння» може призвести до виникнення труднощів та ряду помилок серед правозастосовних органів у кримінально-правовій кваліфікації діяння як злочинного або незлочинного.

Висновки. Дослідження поняття малозначності діяння свідчить, що малозначність діяння є оціночною категорією, яка визначається через об'єктивні та суб'єктивні ознаки діяння. При подальшому реформуванні поняття малозначності діяння можливими є такі два напрямки. Перший напрямок реформування – це відмова від вказаного поняття, при цьому у випадку відсутності суспільної небезпеки, має встановлюватись відсутність складу кримінального правопорушення та вирішуватись питання про наявність складу іншого виду правопорушення. Другим напрямком реформування є збереження вказаного поняття, проте застосування його лише щодо формальних складів злочинів, які через малозначність діяння не є суспільно небезпечними, а до матеріальних складів кримінальних правопорушень мають застосовуватись положення про відсутність складу кримінального правопорушення.

Подальшими напрямками розвитку малозначності діяння має бути дослідження історії його становлення, порівняння цього поняття із суміжними поняттями, а також порівняння поняття малозначності діяння за КК України та кримінальним законодавством інших держав з метою обрання одного з підходів реформування поняття «малозначності діяння».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.02.2008. Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів : Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 27. – Ст. 486.
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків : проект Закону України, реєстр № 10146 від 03.03.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42733.
3. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків : проект Закону України, реєстр № 10126 від 26.02.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42706.
4. Мирошниченко Н.А. Уголовные правонарушения и малозначительность деяния // Актуальні проблеми держави та права. – Вип. 65 / [С.В. Ківалов та ін.] ; за ред. В.М. Дрьоміна. – Одеса : Юрид. л-ра, 2012. – С. 549–553.
5. Севастьянова Т.Є. Малозначність діяння за кримінальним законодавством України : дис. ... канд. юр. наук. по спец. : 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / Т.Є. Севастьянова. – Запоріжжя, 2002. – 211 с.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341–III : за станом на 01.01. 2014 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25. – 26. – Ст. 131.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13.04.2012 № 4651–VI : Верховна Рада України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Кримінальне право України: Загальна частина : [підручник] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2010. – 456 с.

УДК 343.121.4:366

СУЧАСНИЙ СТАН НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ CURRENT STATUS ILLICIT EXCISABLE GOODS IN UKRAINE

Мамотенко О.П.,

здобувач

Запорізького національного університету

У роботі проаналізовано кількісні та якісні показники незаконного обігу підакцизних товарів в Україні. Охарактеризовано латентність цього злочину. Визначено тенденції розповсюдження цього явища.

Ключові слова: підакцизний товар, незаконний обіг, злочинність, кількісні показники, якісні показники, стан.

В работе проанализированы количественные и качественные показатели незаконного оборота подакцизных товаров в Украине. Охарактеризована латентность данного преступления. Определены тенденции распространения этого явления.

Ключевые слова: подакцизный товар, незаконный оборот, преступность, количественные показатели, качественные показатели, состояние.

This paper analyzes the quantitative and qualitative indicators of illicit trafficking of excisable goods in Ukraine. Characterized by the latency of the crime. The tendencies of this phenomenon.

Key words: excisable goods, trafficking, crime, quantitative indicators, qualitative indicators, condition.

Постановка проблеми. Ринок підакцизних товарів представляє собою значний фінансовий сегмент споживчого ринку держави. У першу чергу це стосується алкогольної та табачної продукції. Разом з тим, стан цього ринку характеризується рядом негативних моментів, головним чином пов'язаних зі стабільним високим рівнем його криміналізації.

Неможливо якісно протидіяти злочинності та зменшувати суспільно небезпечні діяння без з'ясування ознак та показників цього явища, співвідношення злочинності з іншими процесами та явищами, які відбуваються в суспільстві. З метою виявлення причин та умов незаконного обігу підакцизних товарів та визначення заходів щодо запобігання цьому злочину, необхідно розглянути стан розповсюдження цього явища в Україні.

Незаконний обіг підакцизних товарів має тенденцію до розповсюдження та загрожує економічній безпеці держави. Розповсюдження цих діянь при-

зводить до надходження на ринок недоброякісного товару, порушення прав споживачів, сприяє формуванню кримінального ринку.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблемами протидії незаконному обігу підакцизних товарів кримінально-правовими засобами займалися П.П. Андрушко, П.С. Берзін, О.О. Дудоров, М.Й. Коржанський та інші. Кримінологічним аспектам протидії цьому явищу присвячені роботи М.А. Єрьоменка, І.В. Кириченка, В.В. Костенко, С.І. Марко, Ю.Б. Турчини та інших. Разом з тим, дослідження напрямів запобігання незаконному обігу підакцизних товарів, які б відповідали вимогам сучасності, неможливо без дослідження стану розповсюдження цих злочинів в Україні та визначення тенденцій їх розповсюдження.

Метою цієї статті є проаналізувати кількісні та якісні показники незаконного обігу підакцизних